

Kursus i regenerativ dyrkning på småskala-landbrug

Af Mette Kold

Foto: Fabio Teixeira og Mette Kold

Richard Perkins farm, Ridgedale i Sverige er et særdeles beundringsværdigt eksempel på småskala-landbrug, som bærer de dyder, han beskriver i sine bøger. Han er en farmer, der virkelig praktiserer walk-the-talk på det sted, han har skabt. At lære af ham har været et privilegium, som har givet mig så meget læring og inspiration, at jeg gerne vil give det videre her.

I foråret 2022 fik jeg, med støtte af **Erasmus+-midler** mulighed for at deltage i det meget omfangsrige online-kursus Masterclass in Regenerative Agriculture af Richard Perkins. Oprindeligt var kurset on site, hvilket jeg havde glædet mig meget til, fordi dyrkning og læring om dyrkning er en meget sanselig proces for mig. Det blev omgjort til et digitalt kursus først og fremmest på grund af corona.

Jeg var tøvende omkring at tage et digitalt kursus om noget så stofligt som dyrkning, men da vi var en studiegruppe udløbende fra Køge Fælles Jord, der gjorde det sammen, valgte jeg at sige ja. Gruppen mødtes løbende og havde dialoger omkring både kurset og dets praktiske omsættelighed. Køge Fælles Jord er et LAND center på cirka to hektar ud for Køge, hvor der foregår mange spændende permakultur-aktiviteter.

Richard Perkins' tilgang og farmen Ridgedale

Kurset hedder Masterclass in Regenerative Agriculture. Det er et 10 ugers kursus, med forventning om 10-15 timers studier pr. uge. Der er i alt 294 video-lektioner, opgaver og Perkins bog Regenerative Agriculture - A practical whole systems guide to making small farms work.

Richard Perkins underviser på et andet kursus, end artiklens market garden-kursus, som var online

Både i kursus-videoerne og i bogen har Perkins nogle skarpe udlæg mod Permakultur-bevægelsen. Han angriber den for at have for mange drømmere og idealister.

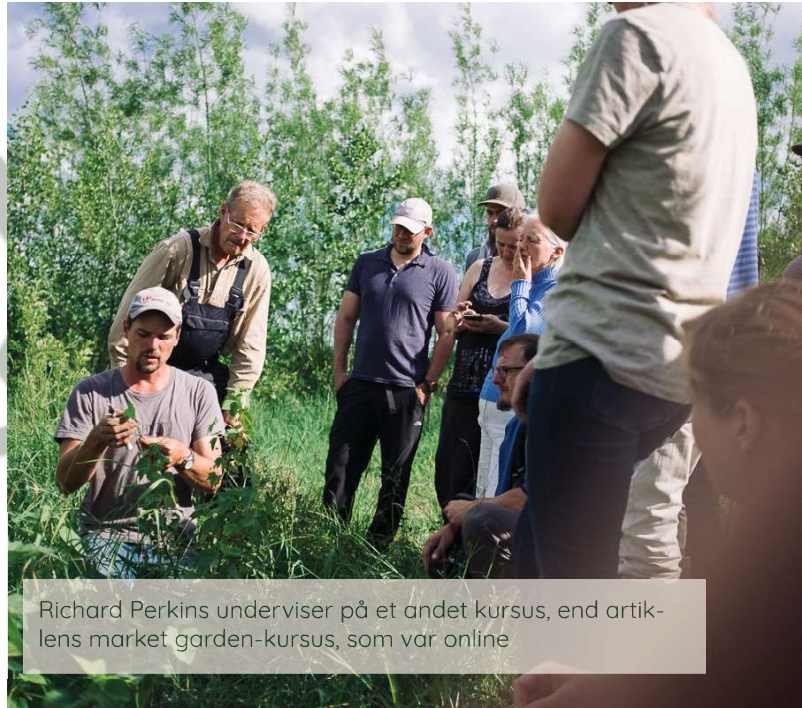
Han ser ofte, at ting er uafprøvede i specifikke geografiske miljøer og derfor er dømt til at mislykkes, både i selve udførelsen og med økonomiske konsekvenser. Han mener decideret, at bevægelsen er bærer af megen misinformation og for lidt kvalitetskontrol. Han nævner igen og igen, at der er gået for meget mode i begrebet permakultur. I stedet taler Perkins om behovet for facts, erfaringer og nøgterne kvantitative data som basis for beslutning om hvad og hvordan.

Gammeldags dyder

Om end vi skal gøre os vore værdier bevidst, så må et landbrug også være baseret på pragmatisme og nede-på-jorden-løsninger. At drive et lille landbrug, med både dyr, planter, skov og økonomisk cirkulation, beskriver Perkins som ekstremt hårdt arbejde, og han bedyrer, at ting lykkes kun, hvis man har disciplin, dedikation, nøjsomhed og flid.

Det lyder som meget gammeldags dyder, men den farm, Ridgedale, som han og hans tidligere partner har skabt, er særdeles beundringsværdig og bærer af de dyder, han beskriver. Og det gør ham i høj grad værd at lære af.

At drive et lille landbrug, med både dyr, planter, skov og økonomisk cirkulation, beskriver Perkins som ekstremt hårdt arbejde.

Richard Perkins underviser på et andet kursus, end artiklens market garden-kursus, som var online

Links

Læs mere om Richard Perkins
richardperkins.com

Læs mere om Ridgedale
ridgedalepermaculture.com

Læs mere om Køge Fællesjord
køgefællesjord.dk

Design og metode

Kurset er bundet op på Ridgedale og Perkins' bog Regenerative Agriculture - A practical whole systems guide to making small farms work. Første del handler om Design og metodologi. Det er væsentligst at fremhæve her, at Ridgedale er baseret på rammen 'Holistic Management', skabt af Allan Savory.

Det er en beslutningsramme, som først og fremmest baserer sig på egne dybe værdier og incitamenter for det sted, man vil skabe. Bogen er en fremragende hjælp til at definere sin kontekst. Der er fire økosystem-cykler at analysere på sit sted: Vand, mineraler, dynamikker i det specifikke økosystem og energiflow, altså solens intensitet hen over året.

På basis af egne værdier og det specifikke økosystem planlægger man derefter den mest effektive græsning for dyr, finansiel planlægning, herunder likviditetsflow og landskabsplanlægning. Og først derefter kommer detaljeplanlægning, som er det, mange ofte fejlagtigt starter med uden at have etableret et realistisk og værdibaseret fundament.

Ridgedale tager sig meget flot ud i sit design, som du også kan se på farmens billedrige hjemmeside. Det meste af strukturen og beplantningen er gjort i bløde organiske linjer skabt af stedets keyline-design.

Dette design er særdeles relevant, når man vil udnytte vandets og næringsstoffernes flow effektivt, idet det fordeles meget bedre, end hvis man bruger tilfældige, typisk lineære tilplantningsmåder.

Implementering af 'The Scale og Permanence' (varighedsskalaen)

I bogens anden del er der simpelthen så meget konkret hjælp at hente, hvis man skal i gang med at designe sit småskala-landbrug.

Manual til din egen proces

Perkins gennemgår fx flere forskellige slags vandings-systemer såvel passive som brug af pumper, udnyttelse af naturligt løbende åer og kilder, eller at bygge en sø.

Er du interesseret i skovlandbrug, inde-

holder denne del også et vidensmættet kapitel, der gennemgår de mange måder, træer er vigtige på. Perkins gennemgår en række mønstre og formål for træplantning, og for at gøre det konkret, viser han eksempler fra forskellige farme inklusiv specificerede lister med arter og sorter.

Dette er et godt eksempel på, hvordan bogen konkret kan bruges som manual for ens egen træplantningsproces.

Som en IKEA-brugsanvisning

Anden del handler også om infrastruktur og er en inspiration til DIY; en lade, en sauna, komposttoilet, kyllingeslagteri, tiny-home, diverse hegn og meget mere. Suppleret med Perkins anden bog 'Ridgedale Farm Builds', der næsten svarer til 653 siders Ikea-gør-det-selv-brugsanvisning, kan det gøre enhver handy(wo)man i stand til at bygge enhver ting, man måtte ønske sig til sit sted.

Bogen imponerer ved, at alt er eksemplificeret fra egne byggerier, primært fra Ridgedale. Det er imponerende, hvad han har nået at bygge, dokumentere og beskrive på få år.

”Jeg anser med andre ord Richard Perkins som en meget vigtig person i disse års omstilling af vores landbrugssektor i Europa, hvor han især har arbejdet med små-skala-brugene.”

Den omfangsrige no-dig marketgarden på Ridgedale

Med over 20 års erfaring, underviser Richard Perkins i alt fra design, kompost, mikrogrønt, rotation, planlægning, salg til restauranter og markeder, vask, opbevaring og forarbejdning.

Mød Martin Beck

Det sidste inden for 'scale of performance' handler om metoder til at øge jordfrugtbarheden, og ingen tvivl om, at Perkins ved, hvad han gør på sin farm, hvad angår hurtig og effektiv jordforbedring.

Jeg vil dog alligevel give en service-info og pege dig i retning af min danske læremester ud i jordfrugtbarhed, Martin Beck. Han er agronom og rådgiver i jordfrugtbarhed også på storskala-landbrug rundt omkring i Europa.

Jeg kan anbefale hans halve times video på YouTube. Bemærk at Beck i denne video også taler om en biodynamisk tilgang til jordforbedring, hvilket Perkins formentlig ville smile lidt skævt af. Du kan som lytter naturligvis selv vælge, hvad du tror på.

Det har en pris at være pionér

Jeg har færdedes i permakultur-kredse i mange år, og jeg har set temmelig mange både små og større steder. De fleste af os her i Danmark, der dyrker med inspiration fra permakultur, har andet arbejde

og har ikke planer om at gøre dyrkning til en levevej. Vi kan være frie og passionsdrevne i de initiativer, vi tager på vores levesteder.

På kurset var vi kursister fra hele kloden, der mødtes i ugentlige fælles-opkald og på en lukket Facebookside. Der kom således ansigter på deltagerne, der i overvejende grad var unge mennesker, ofte unge par med små børn, der viste deres konkrete gårde og konkrete besætninger, grøntsager og steder frem.

Adskillige af kursisterne var familier, der drev landbrug professionelt. Flere var børn af generationer af landmænd, som enten havde omlagt eller var i gang med at omlægge jordbrug med fokus på øget jordfrugtbarhed. Vi glade amatører var i mindretal.

Richard og hans partner lavede på få år en farm med indtægtsgivende virksomhed. De etablerede dyrehold og plantedyrkning i et flot gennemtænkt og effektivt infrastrukturdesign, hvor de forskellige elementer understøtter hinanden med næringsflow, vandflow, økonomisk flow.

De stod også selv for afsætning og økonomisk styring. Alle elementer er detaljeret beskrevet i bogen og let tilgængelige i forhold til selv at gå i gang. Så hermed en varm anbefaling til læsere, der vil have en manual for etablering af indtægtsgivende virksomhed.

”De fleste af de arbejdsomme unge familier på kurset betragter jeg som pionerer. De påtager sig en væsentlig samfundsopgave, fordi de anviser en retning for den store grønne omstilling, som vi samfundsmæssigt verdensomspændende bliver nødt til at gøre i landbruget”

At de derudover også har haft tid til at holde kurser og skrive bøger om det hele, må jeg bare næsegrus beundre. At det havde en pris for Richard og hans partner og for nogle af de medkursister, som jeg mødte, stod klokkeklart frem for mig.

De føler et kald omkring at dyrke økologiske høj kvalitetsgrøntsager og lave slagtedyr, der, som Richard flere gange formulerede det, kun har én dårlig oplevelse i livet nemlig det øjeblik, hvor de aflives. Dette vel og mærke samtidig med, at de øger jordens frugtbarhed.

En kulturel skam

Men jeg er altså lidt sørgmodig på deres vegne. At være landmandspar på et småskala-landbrug a la Ridgedale betyder et 24-7 ansvar for levende dyr og en jord, hvor ting kun vokser planmæssigt, hvis man er der 365 dage om året. Mange af kursisterne berettede om, at de ingen ferie- eller fridage havde haft i årevis. At de levede ekstremt beskedent og/eller af lånte penge og dermed på lånt tid, hvis ikke stedet begyndte at kaste mere af sig.

Skulle de have afløsere, blev det enten for dyrt eller de turde alligevel ikke lægge det i andres hænder at have det store ansvar, man ikke bare kan tage en pause fra. En tørke kan ødelægge livsværket på få uger. En hedebløgeskabt ildebrand kan ødelægge livsværket på timer. Uforudse-

te sygdomme og dyr i afgrøder kan reducere årets omsætning så væsentligt, at man går fallit. Høst skal gøres på helt specifikke tidspunkter, ellers går den tabt.

De romantiske billeder om, at man som familie går og arbejder sammen og i samklang på stedet, viste sig i mange tilfælde i stedet at være et forældreskab, hvor man aldrig følte helt at være der, og parforholdet var blevet til et arbejdsfællesskab, hvor man aldrig nåede at være kærester.

Der blev talt om ægteskabskriser, skilsmisser og stresssammenbrud i gruppen i så stort omfang, at det gjorde ondt i hjertet. Og Richard var selv midt i en skilsmisse, hvor det vi fik at vide som kursister var, at han blev tilbage på stedet, men stoppede med at dyrke til salg og kun holdt kurser. Og beslutningen er nu sommer 2022, at han sælger stedet.

I vores kultur får en advokat 3.000 kr. i timen for at tage telefonen. En læge får adskillige hundrede kroner for en 10 minutters konsultation. Alle offentligt ansatte har fast løn, feriepenge og omsorgsdage. De fleste har privat sundhedsforsikring, tryghed og penge nok. Men dem der har påtaget sig at lave

den nye tids meget sundere og meget mere velsmagende mad, der jo er hele fundamentet for at trives, de påtager sig store økonomiske risici uden nogen form for sikkerhedsnet eller arbejdstidsregler og har en meget beskeden indtægt i pipeline. Ja, jeg påtager mig her en kulturel skam.

Vi må udtænke nye modeller

Jeg synes virkelig, at vi som samfund skal kigge hinanden i øjnene og udtænke nogle velfungerende modeller for, hvordan vi kan få lavet en eller flere former for værdige smålandbrugs-virker, med hænder nok til at værne om at dyrke klimarigtig, høj kvalitetsmad. Pseudoarbejde har vi rigeligt af i vores kultur, men reelt håndens arbejde i marken -og stalden, det har vi jobmæssigt reduceret så meget, så jeg står tilbage med et undren-de; hvorfor?

Jeg ved godt, at der afprøves forskellige finansielle modeller for smålandbrug i disse år, fx har Andelsgaarde, Aarstiderne og Claus Meyer gjort en kæmpe pionerindsats for at højne madkvaliteten i Danmark. Men det er min klare opfattelse, at der er et godt stykke vej, før det forekommer også økonomisk værdigt og nogenlunde trygt og sikkert at være bæredygtig landmand/-kvinde i vores kultur.

Omstillingen til, at vi mennesker ikke udpiner jorden men tværtimod øger jordfrugtbarheden og lever i fredelig sameksistens med andre levende organismer, i overensstemmelse med naturens grundlæggende love, kræver, at vi samlet og målrettet generhverver respekten. Respekten for den mad og den jord, der dyrkes af de mennesker, der entusiastisk gør det. Vi kan ikke overlade det til pionerlandmændene at bære hele byrden, arbejdsmæssigt og økonomisk.

Bogens kapitel om det humane element, er derfor et vigtigt at kapitel at læse. Et kapitel der kommer omkring mange forskellige perspektiver, og som har både nedslående og opmuntrende refleksioner.

Køge Fællesjord og min vej ud i dyrkning

Det var så stor en mundfuld at være på kursus hos Richard, at jeg var rigtig glad for min studiegruppe på Køge Fælles Jord. Ellers tror jeg, at jeg var druknet i ikke omsat viden. Marianne Mark og Maj-Britt Liliequist tog initiativ til, at vi skulle tage på kurset sammen med en række andre dygtige permakulturfolk.

Vi skiftedes til at fordybe os og fremlægge for hinanden, og havde mange spændende dialoger. Kurset gav anledning til at være grundige omkring at definere vores personlige værdier og holistiske kontekst. Jeg blev meget bevidst om, at for nu er dyrkning ikke en levevej, og dermed er det kommercielle aspekt ude af min ligning.

"Dem, der har påtaget sig opgaven at dyrke sunde grøntsager og trivselsfulde dyr til alle os, der sidder i økonomisk sikre stillinger, de har så hårde økonomiske betingelser. De lider så meget under manglen på hænder og arbejder så vanvittigt meget, at jeg som forbruger skammer mig.

Etablering ultimo marts og primo april, champosten er stadig varm. Vi etablerede 20 rækker á 25 meter, 75 cm brede bede og stier på 50 cm. Det er den optimale størrelser i forhold til at kunne arbejde fra begge sider uden at betræde bedene. Dette første år skulle der dækkes med 15 cm kompost, til november skal der blot lægges 3-5 cm på, så er bedene klar igen til næste års dyrkning. Billede fra market garden projekt på Køge Fællesjord.

Drypvanding og dug over grøntsagerne er et absolut must, når man gerne vil så tidligt. Vi såede gulerødder medio april, og forspiring af mange forskellige grøntsager startede medio marts.

Glad og meget tilfreds med vores fine lille sted byggede Maurina en mandala. Den er smuk i sig selv – og er en hyldest til Moder Jord. Jo længere vi er kommet hen på sæsonen, har vi fået overskud til selvomsorg og til at nyde stedet, og jo mere hæger vi om at udtrykke taknemmelighed over, hvor villigt jorden udfolder overflod.

Jeg dyrker for at lave høj kvalitetsmad til mig selv, min slægt og mit netværk. Nok så vigtigt, alt hvad jeg gør på jorden, skal bidrage til øget jordfrugtbarhed og diversitet på stedet. Derudover er en vis grad af bevægefrihed vigtig for mig. Det vil sige, at hvis jeg nogensinde skal holde dyr, så skal det være sammen med andre eller med mulighed for at have ansatte. Kurset bidrog således i høj grad til at reducere drømmeriet og gøre ambitionerne endnu mere, konkrete og realistiske.

Praksis på Køge Fælles Jord

Et konkret udspring af kurset var at starte et eksperiment med intensiv market gardening på Køge Fælles Jord. Med Marianne Mark som ansvarlig for det administrative og økonomiske og Maurin Keergaard med grundlæggende ansvar for udførelse, gik vi i gang.

Medio maj bugnede det allerede med salat og radiser. Vi byggede også bønnestativer i maj og 14 dage senere var bønnerne halvt oppe ad det. Vi har spist squash siden primo juli, det er som om høsten herfra er uendelig.

Fx var jeg på ferie i to uger, og hvis ikke jeg samarbejdede med Maurina, som var hjemme i de uger, så var det meste af vores produktion visnet, fordi der var hedebløge i en af ugerne. I studiegruppen var der andre, som modsat mig fik mod til at igangsætte kommercielle dele i deres dyrkning. Perkins mange regneark omkring typer, mængder, pladskrav, afsætning, priser og så videre gav os studerende mulighed for at planlægge det kommercielle så grundigt, at mængden af overraskelser reduceres.

Salat

fra Køge Fælles Jord

Salaten er sammensat af enårige og flerårige grøntsager, blomster og urter, der tilsammen udgør en skøn smagsoplevelse:

- Radisser
- Rød Melde
- Lindeblade
- Sankthansurt
- Purløgsblomst
 - Timian
- Misura-salat
- Sødskærmsfrø

Opskrift

- Pil sankthansurt og timian fra stilk
- Skær radiser fra toppen, som også kan bruges i salatskålen og skær dem i skiver
- Pil sødskærmsfrø fra, skyl dem og læg dem til side til pynt, som skal drysses på til sidst. Resten af sødskærmen kan bruges til te
- Skyl salatbladene og slyng vandet af dem
- Snit salaten fint
- Anret sankthansurt, timian, radiser (top og rod) og den snittede salat i en skål
- Purløgsblomst skilles ad og drysses over
- Husk også sødskærmsfrø som dryssepynt
- Tilføj din yndlingsdressing

fotos: Mette Kold

